

Vrolijke In Memoriam Marguerite

Op drie maart jongstleden overleed de schrijfster en filmmaakster Marguerite Duras. Een dag later opende de Franse krant *Libération* een hommage aan deze controversiële vrouw met haar laatste opmerkelijke uitspraak: 'Zelfs als ik dood ben, kan ik nog schrijven.' Hoe waar deze uitspraak was, bleek een paar dagen daarna toen er op Duras' nachtkastje nog een tiental pagina's van haar boek *C'est tout* werd gevonden. Maar ook zonder dit soort vondsten zullen Duras' woorden en beelden nog lang indruk maken.

PATRICIA PISTERS

In de herfst van 1992 presenteerde de Cinémathèque Française in Parijs een retrospectief van de films van Marguerite Duras. Twee weken lang begaf ik mij dagelijks naar het Palais de Chaillot aan de Avenue Albert De Mun waar de films vertoond werden. Gewend aan de intieme en kleine belangstelling die Duras' werk in Nederland geniet, was ik bij de eerste voorstelling (*DÉTRUIRE, DIT-ELLE*) verbaasd over de lange rij wachtenden voor de kassa. Nòg verbaasder was ik toen ik hoorde dat Marguerite Duras die avond zelf aanwezig zou zijn. Na de vele ziekenhuisopnamen vanwege alcoholverslaving en ziekte dacht ik niet dat ze nog op de been zou zijn, laat staan dat ze publiekelijk zou verschijnen. Ik beschouwde dit bericht dan ook als een gerucht. Maar na enige tijd voortschuiven in de rij kwam er plotseling een groep mannen binnen met in hun midden een kleine vrouw met halflang grijs haar en een gezicht met duizenden rimpeltjes: inderdaad Marguerite Duras, samen met haar jonge levensgezel Yann Andrea, haar vriend Benoît Jacquot, de directeur van de cinemathèque Dominique Paini, en nog een paar andere, mij onbekende mannen. Het had een scène uit *INDIA SONG* kunnen zijn: Anne Marie Stretter omringd door haar vele minnaars... In tegenstelling tot mijn verwachting straalde Marguerite Duras een enorme vitaliteit uit: met lenige en bijna kokette pasjes liep ze voorbij terwijl haar ogen alle bezoekers leken op te nemen. Bij de bar in de foyer bestelde ze een glas witte wijn

Marguerite Duras

waarmee ze vervolgens aan een tafeltje ging zitten, opnieuw met vele mensen om zich heen. Ze was vrolijker, jonger en eigenwijzer dan ik me had kunnen voorstellen; het leek alsof ze nog wel tien boeken zou schrijven en ook nog wel een paar films zou maken. Ze heeft inderdaad nog veel geschreven na dat retrospectief en in 1994 maakte Benoît Jacquot twee korte films met haar: *ÉCRIRE* en *LA MORT DE L'AVIATEUR ANGLAIS*. In oktober vorig jaar verscheen Duras' laatste boek *C'est tout*. Zij wist wanneer haar leven ten einde liep.

HYPNOTISEREND

Marguerite Duras laat een enorme erfenis van meer dan vijftig werken na: boeken, waaronder *Een dam tegen de Grote Oceaan* en *De minnaar*; theaterstukken, zoals *Le Square* en *La Musica*; en films, met als meest bekende *INDIA SONG* en *LE CAMION*. Daarnaast heeft ze vele gedenkwaardige interviews gepubliceerd, bijvoorbeeld met Georges Bataille en Francis Bacon, en schreef ze artikelen voor *Libération*, *Vogue* en *Sorcières*. Haar eigenzinnige poëtische manier van schrijven en filmen, haar vaak

(Foto: A.F.P.) paradoxale uitspraken en ideeën werden, en worden nog steeds, verguisd en belachelijk gevonden of zijn juist zeer geliefd: Duras' werk is pretentius en pathetisch voor de een, het toppunt van schoonheid voor de ander. John Waters omschrijft in *Crackpot*, zijn boek over zijn persoonlijke obsessies, die dubbele houding ten opzichte van Duras' films als volgt: 'Miss Duras makes the kind of films that get you punched in the mouth for recommending them to even your closest friends. If there is such a thing as good avant-garde cinema, this is it. Even though I believe pretention is the ultimate sin, Marguerite Duras has taken pretention one level ahead of itself and turned it into a style. She is the ultimate eccentric. Her films are maddeningly boring but really quite beautiful. After seeing her work, I think I know what it must feel like to be hypnotized.' De enorme kracht en diepe overtuiging van waaruit Duras werkte, geven haar films en haar boeken een niet te imiteren stijl en diepgang.

SCHREEUW

Vanaf haar eerste roman *Les Impudents* (1943) tot *C'est tout* (1995) en vanaf de film *HIROSHIMA, MON AMOUR* (1959) tot aan *LES ENFANTS* (1985) loopt er een rode draad door Marguerite Duras' werk: de liefde. De liefde in al haar facetten, en vooral in de onmogelijke beleving ervan keert steeds weer terug. Alle personages voelen een liefde (voor elkaar, voor hun kinderen, voor het leven) die altijd te groot en te overweldigend is om te bevatten. De liefde is tegelijkertijd het ultieme bereikbare geluk en de meest dodelijke horror. 'Tu me tues, tu me fais du bien' en 'Je t'aime jusqu'à l'horreur' zijn van die onvergetelijke uitspraken die hiervan getuigen. Veel personages in Duras' werk schreeuwen, brullen en huilen, want dat lijkt de enige mogelijke uiting voor deze gevoelens. In de roman *Zwart haar blauwe ogen* (1986) is huilen bijna het enige wat de vrouw en de homoseksuele man samen kunnen doen. In de hele filmgeschiedenis is er waarschijnlijk geen doordringender schreeuw te horen dan die van de wanhopige vice-consul in *INDIA SONG* die zijn onmogelijke liefde voor Anne Marie Stretter uitschreeuwt. En in *Zomerregen* (1990) is het het liedje *De Neva*, gezongen door de moeder, dat alle liefde en wanhoop van de wereld in zich draagt. De liefde die Duras' personages voelen is wild, ongetemd, oncontroleerbaar en wanhopig. Maar ondanks de vele tranen en de pijn, is het nooit een trieste en uitzichtloze wanhoop die wordt uitgedrukt. Zoals Duras het zelf zegt naar aanleiding van *LE CAMION* is ze op zoek naar *le gai désespoir*: de vrolijke wanhoop. Het is misschien juist wel vanwege het ongetemde en ongeremde ('onvolwassene') van de

wanhoop

Duras [1914-1996]

gevoelens dat de wanhoop niet triest wordt. Bovendien zijn er altijd momenten van geluk en vrolijkheid, zoals bijvoorbeeld in *Zomerregen*: *'Soms begon de moeder, speciaal voor haar kinderen, het Russische slaapliedje "De Neva" te zingen. De moeder kende de woorden van "De Neva" bijna niet meer. Dus zong de vader het lied verder in namaak-Russisch. Dan gierde de moeder op haar beurt van het lachen en gierden de kinderen, die geen echt en ook geen namaak-Russisch kenden, weer op hun beurt van het lachen. Die ogenblikken waarop de moeder met haar slaapliedje aan het spel mee ging doen, bereikten de kinderen en de vader hun grootste geluksmomenten.'*

KINDERTIJD

Zomerregen is geschreven naar aanleiding van het scenario van Duras' laatste film *LES ENFANTS*. Beide werken worden vaak gezien als atypisch voor Duras, wellicht omdat ze veel speelse humor bevatten en er vaak in wordt gelachen. Zo heeft de moeder steeds een andere naam en worden de jongste vijf (van de zeven) kinderen steevast met *brothers* en *sisters* aangeduid. Toch zouden deze werken door niemand anders dan Duras kunnen zijn gecreëerd. De oudste zoon Ernesto (*tussen de twaalf en twintig jaar oud*) wil niet meer naar school omdat ze hem *'op school dingen leren die hij niet weet.'* Zonder het te beseffen weten kinderen eigenlijk alles al, zegt Duras in haar boek en film. Ernesto is geniaal omdat hij kan lezen zonder het geleerd te hebben: *'Aldus had hij begrepen dat lezen een soort afwijking in zijn eigen lichaam was van een in wezen verzonnen verhaal.'* Hij kent de onderdrukte verlangens van de ouders, vooral het verlangen van de moeder om haar kinderen in de steek te laten; hij kent de grenzeloze liefde van zijn zusje Jeanne voor hem; en hij wordt zelf ook door die onmetelijke liefde bevangen.

De ode aan de kinderen en aan de jeugd was zeer essentieel voor Duras. In *C'est tout* bevestigde zij dit door te verklaren dat de kindertijd het belangrijkste in haar leven was. Als haar meest geliefde werk beschouwde zij dan ook een van haar eerste romans, *Een dam tegen de Grote Oceaan*, waarin haar eigen jeugd centraal staat. Ook Nathalie Granger, Aurélia Steiner, Agatha en Ernesto zijn durasiaanse 'kinderen' die de wilde wijsheid en de vrolijke wanhoop van de kindertijd vertegenwoordigen.

Mijn verbazing over Marguerite Duras' verschijning in de cinemateek in Parijs had waarschijnlijk te maken met het herkennen van al die jeugd in haar sterke persoonlijkheid.

Marguerite Duras is weliswaar eenentachtig jaar geworden, maar eigenlijk is ze altijd achttien gebleven. Zelfs na haar dood. <<

'India Song': Anne Marie Stretter omringd door haar minnaars

